

GELENEĞİN ÜMMETİ

İslam düşünce sisteminde hâkim kabulün ümmetçilik olduğu görülür. Bireysellik ya da bireycilik kavramı, sevilmemiş ve dışlanmış.

Ümmet kelimesi «e-m-m» kökünden bir isim olup sınıf ve cemaat anlamına gelir. Daha çok bir semâvî dine mensup topluluklar için kullanılır.¹ Bireycilik ise batı literatüründe; varlığı kendiyile başlatan ve dış etkenlerden arınmış yüksek bir iradeyi (bireyi tanrılaştıran) savunan akımdır. Kökü eski Yunan felsefine dayanır. Bu sebeple olsa gerek, İslam düşünürleri bireyciliği benimsememiştir.

Bu dışlamanın haklı gerekçeleri olsa da kavramın mefhum-u muhalifi olan ümmet kavramının içinde, bireyin gereği gibi konumlandırılmamış olması önemli bir eksikliktir.

**Hangi kaynaktan olduğu meçhul,
kendinden menkul kültürel birikimlerle
karışmış ve "işte din budur" diyerek
yegane merkez olduğunu sanan
programlara karşı bir yöntemin
bulunması gerekir.**

Müslüman birey, bu dünyada toplum içinde yaşaması gerektiğini, ancak inandığı Ahiret kapısının eşliğinden birey olarak geçeceğini ve hesap gününde birey olarak hesap vereceğini bilir ve bu dünyadaki davranışlarını da ona göre ayarlar.

Bir kişi İslam'ı (ya da herhangi bir dini) tercih ettiğinde içine girdiği ilişkiler ağını üç başlıkta ayırt edebiliriz:

- Birey-Allah ilişkisi: Kişinin iç dünyasında gelişir. Hiç bir şekilde müdahale edilemez.
- Birey-Toplum ilişkisi: Birey ile diğer insanlar, kurumlar ve devlet ilişkilerini kapsar.
- Birey-Çevre ilişkisi: Diğer çevre koşulları beşerî unsurlar ile ilişkileri kapsar.

Ümmet kavramı ikinci şık içinde değerlendirilebilir. İslam süzgecinde ümmetin tek lideri şüphesiz Hz. Muhammed'dir. Kendisine gelen Kur'an ile görevini her daim ispat edebilmektedir. Bu somut sebeple ona şahitlik edebiliyoruz. Peygambere tâbi olmak -Allah'ın Nebisi ve Resulü olması gerekçesiyle- herhangi birine tâbi olmaktan farklıdır. Zira Allah'ın; insana yapacağı tavsiyeleri, yine bir insan üzerinden yapması en tabii ve kabul edilebilir olandır.² O ve diğer tüm peygamberler Allah'tan

gelen bilgileri kendi ümmetleri ile hiçbir katkı yapmadan paylaşmışlardır. Ancak daha sonra her biri bir kilometre taşı olarak ortaya çıkmış *evliyaların* çevresinde biriken grupların oluşturduğu Ümmet'in parçaları, kimi tuhafliklar içermekte olup sorgulanması gereken hale gelmiştir.

Ümmet kavramının olması gereken; "her biri inançlı bireylerden oluşmuş, kitap ve resulden aldığı bilgi ile özgür irade ve tercihlerini aynı hedefe yöneltmiş topluluk" anlamı kaybolmuş, birey önemsizleştirilmiş, ümmet parçalanmış, topluluklar sürüler haline getirilmiştir. Bu durum, birey ile Allah arasındaki doğrudan ilişkinin de içinin boşaltılmasına ve ibadetlerin şekilsel bir hale dönüşmesine sebep olmaktadır.

Bugün maalesef, bireyselliğin bencillik, ümmetin ise körü körüne teslim olan topluluklar olarak algılanması Müslümanları savuruyor.

Mecrasından çıkarılmış şefaet, hilafet, kader, talak, faiz, gibi birçok temel konularla, dine sokuşturulmuş türlü hurafelerle, kaynağı belirsiz kabullerle, kitap ile ilişkisi kesilmiş yaşam ve fitrat³ anlayış(sızlığı)yla, sorgulama bilinci kaybettirilmiş birey gibi birçok meselede İslam, olması gereken ihtisamından uzaklaştırılmıştır.

Birey-Allah ilişkisi, bireyin müdahale edilemeyen en özgür olduğu alandır. İç dünyasında tercihlerini belirleyen birey; çevre ve toplum ilişkileriyle de bu tercihlerini deneyimler. Toplum içinde ve çevre ile fiili ilişkileriyle birey, inancını (iman) ispat etmiş olur. Bu dinamiğin temel bilgi kaynağı Allah'ın kitapları ve onun peygamberlerinin örnek davranışlarıdır.

Hal böyleyken birey, eğer yaratılmış bir başka bireyin kendinden menkul tercihlerini ve programını öncelikle tercih ederse, arkasında saf tuttuğu o kişiye iman etmiş olur. Bu çarpıklığın sürdürülebilmesi için bireyin Allah'ın mesajı ile ilişkisinin kesilmesi gerekir. Bunun içinde;

- İlk aşamada Kitabın bireye ulaşmasının önüne fizikî engeller konur. (Türlü yasaklarla)
- Bireyin kitaba ulaşmasına engel olunur. (Sayfalar kutsallaştırılır. Ele almak dahi çeşitli törenlere tâbi kılınır. Alaya alınır.)
- Bu engelleri geçenlerin kitabın sözlerini anlamasına engel olunur. (Mealler dışlanır. Kitabın anlaşılacağı fikri yayılır. Arapça bilmeyenlerin anlamaksızın kitabı defalarca okumaları teşvik

edilir.)

- Bütün bunları dinlemeyip hala kitabı anlamaya çalışanlar, çarpıtılmış kavramlar ve geçmiş ulular üzerinden yanıtılmaya çalışılır. (Gelenek, atalar dini)
- Tüm bunlara rağmen daha da ileri gidilip sorgulama devam ederse, bu gibiler hakim görüş ve etrafında oluşmuş gruplar tarafından dışlanır.

Bu, kendisine Allah tarafından gönderilmiş kitabı anlamak isteyen bir bireye engel olmak için kurgulanan şeytanî bir süreç olup birçokları bilecek ya da bilmeyerek bu aşamaların sürdürülmesinin parçası olabilmektedir...

"Eğer Rabbin farklı tercihte bulunsaydı insanları tek bir ümmet yapardı. Serbest bıraktığı için aykırı davranışlar eksik olmayacaktır." (Hud-II; 118)

Bugün maalesef, bireyselliğin bencillik, ümmetin ise körü körüne teslim olan topluluklar olarak algılanması Müslümanları savuruyor. Sorgulama etiğini yitirmiş, kaynak ile irtibatı kopuk bireyler İslamı nasıl ve hangi özgüven ile savunabilir?

Kendini siyasal ve maddî güçle dinin sözcüsüymiş gibi ortaya koyan grupların hakimiyet ortamında, Allah'ın istediği ancak mecbur kılmadığı *İdeal Ümmetin* oluşması beklenebilir mi? Bu gibiler seküler hakim güçler karşısında ezilerek demokratik hak talep ederlerken kendi hakimiyetlerindeki basın yayın organlarında, üniversitelerinde, organizasyonlarında geleneklerini sorgulayan hiçbir fikri, farklı görüşü tartışmazlar, tartıştırmazlar. Kendi geleneklerinin dışındakilere karşı bağnazlık derecesinde kapalıdır...

Allah (CC); *"Allah'ın ipine hep beraber sıkı sarılın; kendinizi kenara çekmeyin. Allah'ın üzerinizde olan nimetini aklınızdan çıkarmayın. Bir zamanlar birbirinize düşmandınız; Allah kalplerinizi birbirine ısındırdı da onun nimeti sayesinde kardeşler oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarındaydınız, oradan sizi o kurtardı. Allah, âyetlerini işte böyle açıklar ki hedefe ulaşabilirsiniz."* (Ali İmran 3; 103) buyuruyor. Allah dağılmayın, tek bir ipe sarılın derken ümmet, *"Ümmetimin ayrılığında rahmet vardır."* ifadesiyle kendini adeta uyuşturuyor. Kendileri gibi dü-

şünmeyenleri ayet ve hadislerle dayanmadan, tekfir edip ümmetin dağınlığına kulp buluyor...

Öğrenilmiş yanlışlardan sıyrılmanın sırrı sadece, temellendirilebilir doğruya tamamen yüzü çevirerek olabilir.

Gece vakti tavşanın gözüne kuvvetli bir ışık tutulduğunda hayvan olduğu yerde kalakalır, kıpırdamaz. İnanç konusu da tıpkı böyledir. Bir etkinin altına girildikten sonra kolay hareket edilemez. Kesin olan bilgiye yüzünüzü tam olarak dönmedikçe zayıf bilginin etkisinden kurtulmak mümkün olamaz. Öğrenilmiş yanlışlardan sıyrılmanın sırrı tavşan örneğinden hareketle sadece, temellendirilebilir doğruya tamamen yüzü çevirerek olabilir. Biraz ondan, biraz öbüründen dendiğinde en kuvvetli doğruların dahi etkisi sulanmakta ve uzun dönemde doğru ortadan kaybolmaktadır.

İnsan önce yakınındaki tehlikelerden kurtulmak ister. Yaşam boyunca görünür olan tehdidin ya da eldekini kaybetme duygusunun oluşturduğu korkular, farkında olmadan küçük ilahları içimizde geliştirir.

Ne zaman bu korkulardan birinin üzerine gidilse hemen dışlanma endişesi baş gösterir. Bu dışlanma korkusu, kesin bilginin bile önündeki en güçlü engeldir.

Namaz kılmayı öteleyen hatta ihmal ettiren çok gerekçemiz vardır. Faiz, başörtüsü, hac, oruç ve daha birçok Müslüman kimliğini yansıtan temel ibadet ve davranışlar; İslamî hassasiyeti olmayan ancak önemseydiğimiz aile, iş, arkadaş ortamlarında bireyi iç dünyasında tercih çatışmasına iter. İnsanın içindeki doğru ile yaşadığı çevre baskısı arasında kalıp, ikisi arasında bir yol tutmaya çalışması⁴ başka nasıl izah edilebilir. Mahalle baskısı olarak adlandırılmış bu durum, bireyin yaşadığı toplum ile "içindeki kendi" arasındaki tercih çatışmasından başka bir şey değildir.

Özellikle seküler⁵ ortamlarda inancını ciddiye alan bir kişi genellikle, yaratıcısına güvenip ve onun kurallarına uymakla, içinde bulunduğu ortamın tercihleri arasında sıkışıp kalır. Tersisi durum da aynıdır. İnançlı bir toplumun içinde yaşayan bireyin farklı bir inancı dile getirmesi de bir o kadar zordur. Ya da kendini bir dini topluluğa bağlı

sayan kişi de o baskının etkisindedir. Bu gibilerin bir çoğuna Allah'ın ayetini dahi okusanız dinlemez. Mutlaka kendi içinde bir savunma mekanizması bulur. Hiçbir şey bulamazsa ayeti kendisine hatırlatanın bir eksikliğine dem vurup kendini yine temize çıkarır.

Bu sıkışıklıkta bir yol bulup ilerlemek çoğunlukla asıl olan kuralların eğilip bükülmesiyle gerçekleşir. Bir müddet sonra takiyecilik başlayacak ve hangi türü olursa olsun, baskı münafıklığı doğuracaktır.

“İbrahim dedi ki: “Sizin bu putlara tutunmanız sadece aranızda kaynaşmaya vesile olsun diyedir...” (Ankebut 29 / 25)

Hangi kaynaktan olduğu meçhul, kendinden menkul kültürel birikimlerle karışmış ve “işte din budur” diyerek yegane merkez olduğunu sanan programlara⁶ karşı bir yöntemin bulunması gerekir. Bu yöntemin en önemli ayağı bireyin inşa edilmesi olmalıdır. Bireyin inşası, hangi dil ve ırktan, kim olursa olsun herkesin Kur'an'ı anlamasını sağlamak olmalıdır. Böylelikle birey, eğriyi ve doğruyu Kur'an'a başvurarak iç dünyasında çatıştırabilir. Aksi halde bilinçsiz ve temelsiz kabuller ile Allah'ın evrensel mesajından habersiz, Müslüman olduğunu iddia eden bir kitle ile karşılaşılması kaçınılmazdır.

Bugün Müslümanlar olarak; o evrensel mesajı hiç duymamış, farklı dinlere inanmış ya da seküler kitleler ile sadece olaylar üzerinden ve savunmacı bir dil ile muhatap olunması ne kadar acıdır!

Ümmet içindeki grupların dini kendi cemaat kimlikleri üzerinden yaymaları, önemsenmesi gereken büyük bir sorundur. İlk bakışta masum gelen ya da farklı bir mozaik olarak yorumlanan bu yaklaşımları Kur'an asla onaylamıyor.

“Onlardan bir takımı da Kitap ile dillerini eğip bükerek ki, sözlerini Kitaptan sanasınız, ama Kitaptan değildir. Üstelik “Bu Allah katındandır” derler, hâlbuki Allah katından değildir. Onlar bu yalanı Allah'a karşı, bile bile söylerler. / Allah bir kimseye Kitap, hikmet ve nebilik versin, o da tutsun halka; “Allah'tan önce bana kul olun” desin; kim senin buna hakkı yoktur. Onun diyeceği şudur: “Kitabı öğrettiğinize ve okuduğunuza göre sadece Rabbe kul

olun”. / O kişi, melekleri ve nebileri Rab edinmenizi de isteyemez. Müslüman olmanızdan sonra, kâfir olmanız mı isteyecek?” (Ali İmran/3; 78-79-80)

Sonuç olarak, kendi içinde derinliği olmayan, inancını temellendirmemiş bireylerin oluşturacağı ümmet, gelecek için İslam adına umut vermiyor. İslam düşüncesinin bireyin yeniden inşa edilmesi konusunda kuvvetli bir hareketi motive etmesine ihtiyaç var. Bunun birinci adımı, herkesin anlayabildiği kadar Kur'anı anlamaya çalışması ve onunla yüz yüze gelmesini desteklemek olmalıdır. Kimsenin buna engel olabilecek çeşitli bahaneler ileri sürmeye, yol kesicilik yapmaya hakkı yoktur. Hiç kimsenin doğru bilgiyi örtmeye ve değiştirmeye de hakkı yoktur. Zira Kur'an ve sünnet herkese aktarılacak en önemli bilgidir, mirastır.

“.....

*Ashabım! Muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan dolayı sorguya çekecektir. Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız! Bu vasiyetimi burada bulunanlar bulunmayanlara ulaştırın. **Olabilir ki burada bulunan kimse, bunları daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olur.***

.....” (Veda Hutbesinden)

Notlar

1. Bkz, Hud 11; 118. ayet. Ayrıca Ümmet kavramı Kur'an'ı Kerim'de tekil ve çoğul olarak 64 kez geçmektedir.
2. Bkz. Enam 6; 8-9. ayetler
3. Bkz, Rum 30; 30. ayet
4. “Allah ile elçilerinin arasını ayırma isteği ile Allah'ı ve elçilerini görmezlik eden; birine inanır diğerini tanımayız diyen ve ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler: / İşte gerçek kâfirler onlardır. O kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.” (Nisa 4; 150-151)
5. bkz: <http://sekuler.nedir.com/>
6. Örnek teşkil etmesi açısından bakınız. Sikkei Tasdik-i Gaybi; sh. 12 “...Bu hakikatten anlaşılıyor ki; sonra gelecek o mübarek zat, Risale-i Nur'u bir programı olarak neşr ve tatbik edecek.....”